

Cuprins

<i>Cuvînt înainte la o nouă ediție</i>	7
<i>Cuvînt înainte la prima ediție</i>	9
Un Gorgias de București	11
Ionescu și ideologia generației '27.....	66
<i>Rinocerii</i> , un exercițiu de exorcizare.....	107
„Singurul rinocer cu pălărie”	122
„Un oarecare Eugen Ionescu, poet ratat și dezechilibrat, este condamnat în contumacie de Curtea Marțială la 5 ani închisoare corecțională pentru ofensa armatei, 6 ani închisoare corecțională pentru ofensa națiunii, 5 ani interdicție corecțională”	129
Țara tatălui, țară de fier	172
Teze neterminate	217
Ghinionul de a te fi născut.....	238
Addenda	
„Portretul scriitorului în secol” – un proces de intenție.....	253
Doamna și cavalerul ei servant	261
<i>Bibliografie selectivă</i>	271
<i>Indice</i>	289

© 2012 by Editura POLIROM

Accastă carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto copertă: Radu Răileanu

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1, sector 4,

040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

PETREU, MARTA

Ionescu în țara tatălui / Marta Petreu. – Iași: Polirom, 2012

ISBN Print: 978-973-46-3135-3

ISBN ePub: 978-973-46-3218-3

ISBN PDF: 978-973-46-3219-0

821.135.1.09 Ionescu, E.

Printed in ROMANIA

marta
PETREU

Ionescu în țara tatălui

Ediția a III-a, revăzută și adăugită

POLIROM
2012

Comunicatul armatei face turul ziarelor, *România liberă*, *Scînteia* etc. preluîndu-l prompt. *Dreptatea* își asumă protestul armatei contra lui Eugen Ionescu drept „Un succes al ziarului nostru” (*Dreptatea*, nr. 49, 2 apr. 1946). Într-o foarte scurtă notă de pagina întâi, ziarul țărănist se laudă că, dacă nu era vigilența lui, ministrul de Război n-ar fi sesizat „cazul *Viața românească*” și se întreabă, veninos, ce măsură *efectivă* s-a luat. Pînă să intre ziarul la tipar, ziaristi de la *Dreptatea* află însă „măsurile efective” luate și le anunță în pagina a patra; și aici, ei își arogă meritul de a fi demascat „insulte” din *Viața românească* și incită la lărgirea cercului vinovaților:

Articolul incriminat din „*Viața românească*” era iscălit de un colaboraționist (Eugen Ionescu a fost agent cultural al lui Antonescu pe lângă guvernul Pétain de la Vichy), ceea ce agravează vina direcției revistei.

Eugen Ionescu, colaboraționist! Din dorința de a se apăra, redactorii de la *Dreptatea* preiau limbajul epocii și îl aplică celui mai nevinovat și mai democrat dintre reprezentanții generației '27. Faptul este cu atît mai surprinzător cu cît N. Carandino, autorul cel mai probabil al articolului, era, ca și Ionescu, un om de stînga. În plus, *colaboraționist* înseamnă, conform dicționarului *Larousse*, cel ce colaborează cu inamicul, cu ocupantul. Faptul că Ionescu, trimis al guvernului Antonescu, a reprezentat România la Vichy nu se încadrează definiției – decît unei definiții răstălmăcite de ideologia totalitară de stînga, de data asta.

În același timp, nu e mai puțin adevărat faptul că directorul *Dreptății* a indicat, prin această acuzație *nedreaptă*, călcîiul vulnerabil al lui Ionescu. În Franța, Ionescu a ascuns toată viața faptul că a reprezentat, chiar și într-o funcție mărunță, regimul antonescian la Vichy. Ca aliat al lui Hitler, Antonescu nu mai era o carte de vizită tocmai onorabilă nici în România începutului de comunism, nici în Franța proaspăt eliberată. Pentru Ionescu, funcția de secretar de presă diurnist din Legația română de la Vichy a reprezentat, în iunie 1942, pașaportul de plecare în Franța, viclenia prin care s-a extras din mediul românesc, în

care vedea un „pericol de moarte”; „voi fi zdrobit – nota el în jurnalul anilor 1940 –, *exceptând împrejurarea că voi fi mai șiret*”¹⁴. Ei bine, *a fost* mai șiret decât cei pe care îi ura și de care se temea și a reușit – cu ajutorul lui Mircea Vulcănescu, ruda sa prin alianță și admiratorul său; cu ajutorul lui Mihai Antonescu, care avea o politică de salvare a elitei cultivate a României, în așa fel încât țara să se poată reface repede după terminarea războiului – să „evadeze” din țară; e drept, îmbrăcat în uniforma dușmanului, după cum singur spune¹⁵. În Franța postbelică, această întâmplare – pentru Ionescu, „miraculoasă” și cu adevărat salvatoare – amenința, dacă ar fi fost dată în vileag, să devină o culpă capitală. Așa că Ionescu a tăcut asupra ei, acoperind perioada Vichy în ingenioase mistificări. Tăcerea lui Ionescu despre perioada Vichy este asemănătoare cu tăcerea lui Eliade și Cioran despre trecutul lor românesc, la ei legionar. Și, în fond, tăcerea lui Ionescu despre epoca sa diplomatică ne dă cheia tăcerii lui Eliade și Cioran despre epoca lor legionară. Toți trei și-au ascuns părți din trecutul lor mai mult sau mai puțin „deocheat” (cu adevărat „deocheat” la Eliade și Cioran, formal „deocheat” la Ionescu) fiindcă s-au temut. S-au temut de sancțiunea implacabilă a mediilor intelectuale de stînga din Occident și, prin tăcere, s-au sustras de la explicații pe care ar fi fost inevitabil constrînși să le dea. Dacă „scandalul armatei” ar fi izbucnit în perioada debutului francez al lui Ionescu, deci doar 3-4 ani mai târziu, acuzațiile lui N. Carandino ar fi avut, probabil, un efect dezastruos asupra carierei dramaturgului. Așa, declanșat în prima jumătate a anului 1946, „scandalul armatei” s-a consumat strict în mediul românesc, cu urmări limitate strict la relațiile scriitorului cu România.

Reîntorcîndu-ne la acuzațiile brutale și în ton cu epoca din *Dreptatea*, N. Carandino continuă:

D. Mihail Ralea are de răspuns în fața opiniei publice, atît pentru mitocăniile la adresa armatei, inserate în publicația condusă de

14. Ionesco, *Prezent trecut*, p. 150.

15. *Ibidem*, p. 235.

d-sa, cât și pentru faptul că a tolerat în paginile „Vieții românești” proza unui colaboraționist de frunte. În urma celor de mai sus, ministrul de război a dat un comunicat în ziarele de ieri, prin care anunță că a chemat în fața justiției pe autorul articolului.

Știrea că „autorul articolului” a fost dat în judecată de Ministerul de Război, care explodează în presă la 1 aprilie, nu-i satisface însă pe țărăniștii de la *Dreptatea*, căci în ea nu se „aminteste nimic despre răspunderea directă a ministrului Artelor”. Din motive care îmi scapă, redactorii de la *Dreptatea*, N. Carandino în special, vor, cu orice chip, capul lui Ralea.

Protestele armatei contra „calomniatorilor” ei

Protestele bine regizate ale armatei contra *Dreptății* și contra lui Eugen Ionescu au continuat toată luna aprilie și în prima decadă a lunii mai. *Glasul armatei* le publică număr de număr, pe pagina întâi, sub titluri groase, dându-le continuare în interiorul revistei. Conform unei regii pe care am trăit-o sub Ceaușescu, dar care, în 1946, era la începuturile ei, protestele încep de sus, din vârful piramidei, și coboară, dirijat, pînă la baza ei. Există și proteste pe arme (aviatori, marinari, armata terestră etc.), proteste ale militarilor activi și ale celor în retragere, inclusiv ale invalizilor de război; există proteste colective precum există proteste individuale. De la ministrul Rășcanu la ultimul soldat, toată lumea a intrat în uriașa regie a jignirii.

Este de presupus că unii se simțeau cu adevărat lezați fie de caricatură, fie de invectivele – reale și grave – din *Scrisoarea pariziană* a lui Eugen Ionescu. Să nu uităm că Eugen Ionescu scrie ce scrie despre armata română imediat după un război în care aceasta pierduse, pe cele două fronturi, 460.596 de soldați, plus 333.966 de răniți, deci jertfise, pentru salvarea statului român, un efectiv de 794.562 de oameni. Or, după o asemenea jertfă de sînge și într-o situație cînd fiecare familie din România purta doliu după cineva pierdut în război, cuvintele lui Ionescu nu sunau bine și nici nu erau un simplu *joc verbal* de-a masacrul,

cum fusese oarecum *Nu*-ul său. Masacrul real avusese loc, oamenii își plîngeau morții de pe front, răniții și mutilații de război își trăiau infirmitățile, iar cuvintele lui Ionescu erau într-adevăr o jignire la adresa morților, a răniților și totodată a supraviețuitorilor din armata română.

De altfel, iată comentariul lui Livius Ciocârlie la articolul lui Ionescu, deci un punct de vedere extrem-contemporan:

Nu este cazul ca, temători de a nu trece drept naționaliști, să înghițim orice. De exemplu: „...ofițerul nu a reprezentat niciodată «virilitatea» neamului, el nefiind, dimpotrivă, decît un fel de mahala-gioaică, urîță, nebună, proastă și rea. [...] Sunt poate nedrept cu odioșii căpitani, maiori și colonei români cînd spun că ei sunt produsul cel mai josnic al spiritului burghez și mitocan român... Ofițerimea a jucat de nenumărate ori rolul unui Smerdiakov al burgheziei românești”. Scrie aceste cuvinte democratul Eugen Ionescu, trimis de regimul lui Antonescu la Vichy, ca atașat cultural, reprezentînd un moment și guvernul Petru Groza, le scrie în 1946, la doi, trei ani după ce muriseră pe front zeci de mii de ofițeri români. Nu ezit nici o clipă să spun că între eleganța morală a lui uica Ioja, „personajul” meu din *Burgtbeater*, căpitan, maior și colonel român, și *mitocăntia* lui Ionescu, marele dramaturg universal, se cascadează un șanț de netrecut¹⁶.

În același timp însă, scandalizarea reală și justificată a militarilor de toate gradele în fața articolului a fost canalizată și transformată într-o strivitoare manifestație de forță a noului regim. Eugen Ionescu, cu scrisoarea sa din Paris, a căzut, de fapt, ca musca în lapte; la apariția *Vieții românești*, terenul pentru uriașa înscenare de compromitere a țărăniștilor era pregătit, iar conflictul dintre *Dreptatea* și presa „fenedistă” era deschis. Dacă redactorii de la *Dreptatea* nu l-ar fi implicat cu gîndul că, prin el, creează o diversiune pentru ei salvatoare, poate că nimeni n-ar fi observat inoportunele lui injurii la adresa armatei și a altor instituții din România, clipa lui de

16. Livius Ciocârlie, *De la Sancho Panza la Cavalerul Tristei Figuri*, Iași, Editura Polirom, 2001, p. 131.

eclipsă morală și intelectuală. Odată implicat, a fost insultat la rîndul lui sistematic și temeinic, în primul rînd de cei de la *Dreptatea*.

O serie lăcrimoasă de reproșuri îi este adresată lui Ionescu în *Dreptatea*, la începutul lunii aprilie, cînd apare un lung articol, semnat „Un Căpitan” și intitulat *Pentru Eugenionești și patronii lor* (nr. 54, 7 apr., p. 2); în esență, „Căpitanul” pune față în față jertfele și idealurile ostașilor români cu „Ioneștii și ceilalți domnișori” care nu au fost pe front. Considerînd articolul din *Viața românească* „o grea și nemeritată palmă” pe obrazul armatei, necunoscutul căpitan se întrebă de ce armata e judecată cu ură, apoi termină înalt:

Dar, să nu uite Ioneștii și patronii lor că totdeauna cînd avutul și familiile lor vor fi în pericol, tot noi le vom fi scut etc.

În același număr din 7 aprilie al *Dreptății*, redacția, setoasă de sînge, aprobă darea în judecată a lui Ionescu și cere Ministerului Justiției „să procedeze la fel”, pentru că Ionescu a insultat și magistratura:

Măsura e binevenită și desigur că Ministrul Armatei e chemat să apere prestigiul oștirii noastre de ofensele aduse de un ticălos, dar cerem și Ministrului Justiției să procedeze la fel, deoarece în acel articol e insultată și magistratura.

În plus, adaugă cu bunătate ziarul, ar trebui inculpați Ralea și Suchianu:

Iar noi credem că trebuiesc chemați în fața judecării și cei doi directori, M. Ralea și D.I. Suchianu, care sunt fără îndoială răspunzători de tipărirea articolului cu pricina,

căci „sunt solidar răspunzători alături de nemernicul Eugen Ionescu (fost notoriu colaboraționist) de insultele grosolane aruncate prin articolul acestuia pe obrazul țării”. Iar Suchianu, continuă turnătorul de la *Dreptatea*, Suchianu era, prin 1939, filogerman, fotografia lui apărînd alături de cele ale lui A.C. Cuza și M. Manoilescu, care se știe ce coloratură politică aveau.

Revenind la Ionescu, acesta a fost insultat în continuare din direcția presei „fenediste” cot la cot cu cei ce-l implicaseră, adică cu *Dreptatea* și „clica manistă”, adevărata țintă a înscenării. Iată, din *Glasul armatei*, din perioada 4 aprilie – 6 mai 1946, o selecție elocventă în ceea ce îl privește:

Comunicatul prin care capii oștirii [...] au înfierat în unanimitate atacurile și calomniile ziarului „Dreptatea” [...] ca și gravele injurii aduse corpului ofițeresc de d. Eugen Ionescu –, a produs o imensă satisfacție în rîndurile întregii armate.

În revista „Viața românească” a fost publicat un articol nespus de jignitor la adresa ofițerilor care au dus greul războiului...

La fel înfierez articolul lui Eugen Ionescu care atentează la onoarea și demnitatea corpului ofițeresc ce a sîngerat pe culmile Tatrei și cer ca justiția să aplice cu toată severitatea sancționarea meritată.

...întreg corpul ofițeresc al Marelui Stat Major protestează [...] contra celor scrise în articolul din „Viața românească” datat 3 martie 1946 [sic!] și semnat Eugen Ionescu. // Suntem convinși că autoritățile în drept vor lua măsurile impuse de această situație intolerabilă, făcînd să înceteze asemenea publicațiuni.

Solidar cu toți camarazii, condamn articolul lui Eugen Ionescu, care a insultat grav și tendențios prestigiul acelor ce-au condus cu atîtea jertfe și abnegație brava oștire pe cîmpul de onoare.

Ofițerii Comandamentului Trupelor de grăniceri, luînd cunoștință de caricatura apărută în nr. 35 din 16 martie 1946 al ziarului „Dreptatea” și de articolul apărut în revista „Viața românească” nr. 3 din martie 1946 semnat de Eugen Ionescu, prin care se aduc josnice calomnii la adresa Armatei Române, protestează contra acestor practici dăunătoare prestigiului Oștirii și roagă autoritățile militare superioare, să ia măsuri pentru a nu se mai repeta asemenea ofense.

Oștirea română respinge cu dezgust această manieră politică a unor vremuri apuse pentru totdeauna, așa după cum respinge și